

Л. Береженна,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л. Старовойт

ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні відбуваються значні зміни, які впливають на духовний потенціал суспільства таких галузей, як освіта, культура, соціальна сфера. Перед системою освіти ХХІ століття постає найважливіше завдання – виховання людини, яка здатна творчо мислити, активно брати участь в процесі створення і використання нових технологій. У сучасних умовах реформування дошкільної освіти постановка проблеми художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку пов'язана з необхідністю розробки і впровадження в практику закладу дошкільної освіти поліхудожньої концепції, спрямованої на розвиток творчої особистості нової людини культури.

Аналіз наукових досліджень. Питання взаємозв'язку процесів художньо-естетичного розвитку особистості неодноразово піднімалося в дослідженнях філософів, психологів, педагогів. У сучасній філософській літературі роль мистецтва, естетичних цінностей в розвитку особистості відображена в працях Ю. Борева, Є. Громова, А. Гулиги, А. Донченко, А. Жарикова, Н. Киященко та ін. Психологічним аспектам взаємозв'язку розвитку особистості і естетичного виховання присвячені роботи В. Андрєєва, І. Бескової, М. Блонського, А. Бодалева, Л. Виготського, В. Леонтєва, Б. Теплова, П. Якобсона тощо. Незважаючи на те, що в перерахованих вище роботах вивчались різні аспекти взаємозв'язку особистості і художньо-естетичного розвитку, в масовій педагогічній свідомості поліхудожній підхід, визнаний потребою часу, ще не зайняв достойного місця.

Виклад основного матеріалу. Поняття «поліхудожність» пов'язане з інтеграцією різних видів мистецтв і різними типами художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку. Одним з перших в педагогіку мистецтва ввів це поняття в II половині ХІХ століття Б. Юсов, який розглядав поліхудожню освіту як комплексний взаємозв'язок мистецтв, можливих на основі інтеграції предметів

культурологічних та естетико-мистецтвознавчих циклів, що передбачає створення нових умов організації занять з мистецтва в інтеграційному просторі закладу дошкільної освіти. У педагогічному процесі поліхудожня освіта нерозривно пов'язана з розробкою і впровадженням в практику інтерактивних технологій на основі особистісних цінностей. Сутність і структурні компоненти поліхудожньої освіти, відповідно до інтерпретації теорії Б. Гершунського, розуміються нами як цінність, система, процес, результат, продукт. Спираючись на теоретичні висновки дослідників Ю. Борева, А. Єрмева, О. Кривцун, Л. Столович та ін., А. Золотова виділила найбільш важливі культуротворчі функції поліхудожньої освіти: пізнавально-евристичну (засвоєння художніх традицій, загальнолюдської культури і досвіду, розуміння його художнього знання); комунікативну (художньо-естетичне спілкування з мистецтвом, діалогічна взаємодія митця з учнями, через сприйняття художнього образу, «педагогіка співробітництва»); художньо-концептуальну (формування «художньої картини світу»); творчу (формування творчого потенціалу, соціально-творчої самодостатньої особистості); сугестивно-гедоністичну (виховання емоційної культури, емпатії, здатності насолоджуватися творчістю, терапевтичний вплив засобами мистецтва: встановлення емоційного балансу особистості і середовища накопичення позитивно забарвленого суб'єктивного досвіду); виховно-естетичну (формування цілісної особистості і її ціннісних орієнтацій) [4; 7].

Зокрема, Н. Селянина визначає «художнє середовище» як «сукупність художніх цінностей, видів художніх діяльностей, провідних і особистих елементів, з якими взаємодіє соціальний суб'єкт і які визначають формування його художніх потреб, способи і засоби їх задоволення» [3]. Е. Лазар [5], з огляду на роль художнього середовища в розвитку і соціалізації особистості дитини, виділяє цілеспрямованість і осмисленість організації мистецького середовища, що дозволяють особистості глибше освоювати твори мистецтва, ієрархію художніх цінностей. Вчений висуває головні чинники складу середовища: речові, особистісні, нормативні засоби художньої комунікації. Групування існуючих умов, що сприяють спілкуванню дитини з мистецтвом, прилучення до культури призводить до взаємодії суб'єкта з середовищем.

Ми вважаємо, що реалізація поліхудожнього підходу в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку може бути представлена у вигляді схеми (рис. 1).

Рис. 1. Реалізація поліхудожнього підходу в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку

Представлений механізм реалізації художньо-естетичного розвитку особистості дошкільника в поліхудожньому середовищі, який базується на своєрідному культурному освоєнні цінностей світу, більшою мірою пов'язаний з естетичними емоціями і переживаннями, оцінками і діяльністю. Він

спрямований на створення художньо-творчих продуктів дитячої діяльності і формування суб'єктивних якостей особистості дитини.

Таким чином, процес «вростання» в культуру і особистісного становлення здійснюється через міжсуб'єктну взаємодію в мистецтві, в різних видах і формах художньої діяльності, освоєнні знаків та символів культури. Художньо-творчий розвиток дитини передбачає націленість на відкрите самовираження свого образу «Я», саморух власного потенціалу особистості дитини до оригінального продукту дитячої діяльності.

У проектуванні поліхудожнього середовища для художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку ми спиралися на деякі принципи педагогіки Б. Неменського: принцип соціальної обумовленості мистецького середовища, що має на меті основне навантаження по забезпеченню відчуття любові, поваги, соціальної підтримки в русі до свого «Я», у визнанні з боку дорослого, підтвердження цінності кожної дитини, культурно-ціннісних потреб; принцип персоналізації (індивідуалізації) мистецького середовища, що дозволяє враховувати індивідуальні відмінності між дітьми, форми їх прояву в емоційних, творчих та інших відносинах; принцип діалогічності, який реалізується через взаємодію різноманітних аналогів: «мов мистецтва», дитини і мистецтва, дитини і дорослого, внутрішнього діалогу зі своїм «Я» через живопис, танець, театр, гру, художню діяльність; принцип символічності і інформативності, що забезпечує можливості семіотичного розвитку (семіотика від грец. *semiotike* – наука про знаки і знакові системи), вміння бачити, розрізняти і усвідомлювати символіку навколишнього світу і світу культури [2; 6]; принцип емоційної насиченості мистецького середовища, що дозволяє дитині отримувати емоційно-чуттєвий позитивний досвід взаємодії з мистецтвом і в мистецтві з іншими; долати емоційно-чуттєву недосконалість в раціонально організованому просторі, створеним дорослими; адекватно відображати свої переживання і почуття; принцип свободи і творчого самовираження, що забезпечує самостійний вибір засобів, способів дії і визначення ставлення дитини до середовища: сприймати, наслідувати, досліджувати, створювати, комбінувати.

Зокрема, художньо-естетичний розвиток культурної особистості дитини в поліхудожньому середовищі можливий за таких умов: розвиток особистості дитини засобами пізнання цінностей культури, її знаків і символів; створення передумов для народження творчих продуктів дитячої діяльності; використання

музейного простору в якості нових культуротворчих взаємодій, засобів і способів спілкування, діяльності.

Таким чином, через поліхудожнє середовище, в якому дитина активно діє в реальних видах художньо-творчої діяльності, створюється основа формування художньо-образного сприйняття світу; прилучення зростаючої людини до основ художньої та соціальної культури. Таке організоване середовище і спільна художньо-творча діяльність дорослого і дитини дає якісний стрибок у розвитку активної мови дитини, функції культурного спілкування як спосіб життєдіяльності і соціального та творчого аспекту становлення особистості, формування самопідготовки дитини до засвоєння культурно-сенсорних етапів, засвоєння і трансформація художніх елементів у художній діяльності усвідомлення дитиною себе, образу «Я», свого внутрішнього світу, забезпечення мовного розвитку дитини, освоєння засобів і знаків мовної комунікації дає можливість дитині самостійно прийняти образ художника, поета, музиканта і розгортати художньо-мистецький процес набуття досвіду творчих і гармонійних стосунків з людьми і світом. В цей час зростає роль педагога і батьків, які є ретрансляторами цінностей культури для дитини в освітньому та культурному просторі.

Видатний психолог Л. Виготський зазначав, що дитина вступає у взаємовідносини з будь-якою ситуацією безпосередньо, а не «через іншу особу» [1]. Це висуває підвищені вимоги до художніх творів, до якості художніх матеріалів, які забезпечують за допомогою мистецтва морально-ціннісну і особистісно-орієнтовану спрямованість дитини.

Отже, мистецтво представляє дитині необмежені можливості для самовираження і самореалізації, в процесі якого проявляється естетична реакція, яка зраджує, на думку Л. Виготського, дію «афекту від болісного – до того, що приносить насолоду» [1, с. 29]. Вплив різних видів мистецтва на дошкільника викликає гаму різноманітних переживань, стимулює «художню включеність» всіх органів почуттів, його мислення і уяви. Завдяки спілкуванню мистецтва з різноманітними межами особистості, формується цілісна поліхудожня особистість.

Висновки. Поліхудожня педагогіка сприяє корінному переосмисленню фундаментальної сучасної проблеми підготовки дитини до реального життя. Інтегрований поліхудожній підхід до освіти забезпечує відродження традицій розвитку комунікабельної і творчої особистості, здатної самостійно знаходити

нестандартні рішення, активно вдосконалюватися і саморозвиватися в сучасному світі.

Література

1. Выготский Л. Избранные психологические исследования. Москва: Собр. соч. : в 6 т. Т.5, Т. 3. 1983, 1984. 344 с.
2. Волынкин В. Художественно-эстетическое воспитание и развитие дошкольников: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 250 с.
3. Золотова Л. Концептуальные основы полихудожественного образования бакалавров изобразительного искусства // *Образование и наука*. №5 (84). 2011. С. 91-93.
4. Івершинь А. Поліхудожній підхід у художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку // *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2017. № 1. С. 29-33.
5. Лазарь А. Художественная среда как фактор формирования личности (философско-методологический анализ): дис...канд...филос. наук. Куйбышев, 1989. 197 с.
6. Падалка Г. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти: збірник*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С. 3-9.
7. Brovchak L. S., Likhitska, L. M., Starovoit, L. V., Todosiyenko N. L. Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. *Rezeknes Tehnologiji Akademija*. Rezekne, Latvijas Republika, 2020. С. 98–108.
8. Starovoit, L. V. (2010). Pedagogicheski umovy tvorchoho rozvytku molodshykh shkolyariv u protsesi trudovoho navchannya [Pedagogical conditions of creative development of younger students in the course of labor training]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 261-266.

Я. Білоконь, І. Алтухова,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Барановська

РОЗВИТОК МУЗИКАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Постановка проблеми. Проблема формування музичних здібностей школярів є широкою та багатогранною. Наукова розробка цього важливого питання ґрунтується на теорії та практиці музичної освіти, враховує вимоги та завдання, що стоять сьогодні перед учителем музичного мистецтва.

Щодо природи музикальних здібностей, їх структури і змісту процесу формування та його закономірностей точиться багато наукових дискусій.